

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра спорту і спортивних ігор

Дипломна робота (проєкт)
магістра

з теми: **«ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ У РІЗНІ ПЕРІОДИ ПІДГОТОВКИ»**

Виконав: студент 2 курсу, групи FKS2-M22
спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Гончар Ігор Михайлович

Керівник: **Зубаль М. В.,**

кандидат наук з фізичного виховання та
спорту, доцент

Рецензент: **Юрчишин Ю.В.,**

кандидат наук з фізичного виховання та
спорту, доцент

Кам'янець-Подільський – 2023 рік

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМИ СПОРТИВНОГО ВІДБОРУ ТА ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ЮНИХ ФУТБОЛІСТІВ В ЛІТЕРАТУРІ.....	8
1.1. Особливості спортивного відбору футболістів на етапі попередньої базової підготовки.....	8
1.2. Техніко-тактична підготовка юних футболістів.....	14
1.3. Основні етапи підготовки юних футболістів	35
1.4. Принципи вдосконалення техніко-тактичної майстерності	40
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ	45
2.1. Методи дослідження.....	45
2.2. Організація дослідження	46
РОЗДІЛ 3. ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФУТБОЛІСТІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ	48
3.1. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи	48
3.2. Морфо-функціональні особливості організму підлітків і їх облік в тренувальному процесі.....	60
3.3. Визначення модельних характеристик змагальної діяльності юних футболістів 14-16 років	70
ВИСНОВКИ.....	76
ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

НПП	–	науково-педагогічні працівники;
ТПП	–	техніко-тактична підготовка;
ТТД	–	техніко-тактична дії;
МСК	–	максимальне споживання кисню;
ПАНО	–	порог анаеробного обміну;
ЕКГ	–	електро-кардіограма;
ЧСС	–	частота серцевих скорочень;
ЖЄЛ	–	життєва ємкість легень.

ВСТУП

Актуальність теми. Прогрес сучасного спорту пов'язаний з удосконаленням методики підготовки спортсменів високої кваліфікації та забезпеченням рівня їх підготовленості у відповідності з вимогами змагальної діяльності.

Футбол – це завжди таємниця, завжди загадка, ніколи не можна сказати, як складеться той або інший матч, хто вийде переможцем у тих або інших турнірах. Інтерес до футболу з кожним роком зростає не тільки серед хлопчиків, але і серед дівчат, по масовості і популярності він випереджає багато видів спорту.

У футболі є ще одна цінна якість – він універсальний. Так, систематичні заняття футболом школярів роблять на організм усебічний вплив, підвищують загальний рівень рухової активності, удосконалюють функціональну діяльність організму, забезпечуючи правильний фізичний розвиток.

Майстерність футболістів, у свою чергу, пов'язана із професійним відбором та кваліфікованим навчанням грі дітей, які займаються футболом, а згодом і кваліфікованою техніко-тактичною підготовкою футболістів. Особливе місце в процесі підготовки футболістів повинно бути відведене процесу виховання індивідуальної та командної грамотності гравців. При сучасному високому рівневі спортивних досягнень саме техніко-тактична підготовленість окремих футболістів і команд в цілому набуває першочергового значення [6; 48; 51].

Футбол, перш за все, гра колективна, зміст якої визначається завданням: забити більше м'ячів, ніж суперник. Реалізація цього завдання здійснюється організованого діяльністю всього колективу. Структура діяльності базується на мотиваційній, моральній, вольовій, технічній та інших можливостях футболістів, які мають функціональну готовність різних систем на

необхідному рівні. Все це спрямовано на доцільні колективні дії в межах раніше підготовленого тактичного плану, підкоряючись досягненню стратегічних завдань [2, с. 106-109].

Під тактикою в спорті розуміють здатність спортсмена вирішувати завдання найбільш раціональними шляхами і способами в умовах спортивної боротьби. Тактика тільки тоді є плідною, коли вона базується на максимальному використанні можливостей і здібностей гравців, які призначені їй здійснювати. Техніка і тактика – це складові елементи, на яких базується гра в футбол. Техніку можна назвати “ремісничою”, а тактику “духовною” стороною футболу [19, с. 58-64].

У футбольній грі тактика і техніка тісно переплітаються між собою. Вирішуючи, кому і яку зробити передачу, застосовувати обводку для обіграшу суперника чи використати партнера, в який момент здійснити удар по воротах, гравець використовує тактичне мислення, а здійснюючи після прийнятого рішення саму дію, він показує свою технічну майстерність. Отже, техніка є засобом перетворення в дію тактичних задумів гравця.

Тактика – важливий фактор, який при рівності показників в фізичній, технічній, моральній і вольовій підготовці двох команд забезпечує перемогу одній з них [19, с. 35].

В навчально-тренувальному процесі тактичній підготовці приділяється найбільше уваги. Кожен гравець і вся команда, в цілому, повинні досконало володіти різноманітними варіантами тактичних дій [19, с. 38].

Об’єкт дослідження – змагальна діяльність юних футболістів.

Предмет дослідження – процес підготовки юних футболістів у підготовчому і змагальному періодах річного циклу тренування.

Мета дослідження – вдосконалення змагальної діяльності юних футболістів на основі доцільного використання різноманітних методів і засобів у підготовчому і змагальному періодах річного циклу тренування.

При організації даного дослідження було висловлено припущення, що застосування продуманих, доцільних методів і засобів підготовки сприятиме покращенню техніко-тактичних показників юних футболістів в підготовчому і змагальному періодах річного циклу тренування.

Завдання дослідження:

1. Дослідити особливості змагальної діяльності юних футболістів в підготовчому і змагальному періодах річного циклу тренування.

2. Виявити особливості техніко-тактичної підготовки та провести порівняльний аналіз техніко-тактичної діяльності юних футболістів в підготовчому і змагальному періодах.

3. Розробити та експериментально обґрунтувати методика техніко-тактичної підготовки в підготовчому та змагальному періодах річного циклу тренування.

Завдання, поставлені у роботі, вирішувались за допомогою таких **методів:**

1. Аналітичний огляд літературних джерел.
2. Педагогічні спостереження і аналіз змагальної діяльності.
3. Анкетування спеціалістів.
4. Педагогічний експеримент за участю вихованців футбольного клубу.
5. Математично-статистичний аналіз.

Результати дослідження вносять низку нових положень в систему підготовки юних футболістів:

- виявлені особливості змагальної діяльності та вдосконалені модельні характеристики техніко-тактичної майстерності юних футболістів;

- експериментально обґрунтована методика застосування комплексних засобів техніко-тактичної підготовки юних футболістів з метою вдосконалення індивідуальних, групових і командних тактичних дій.

Практичне значення одержаних результатів в роботі обумовлена можливістю використання основних розроблених положень та методичних

рекомендацій, які випливають з результатів роботи, з метою вдосконалення системи управління тренувальним процесом юних футболістів.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2019-2020 н.р.; звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка у 2020-2021 н.р. (м. Кам'янець-Подільський, 28-29 квітня 2020 року; 5-6 жовтня 2021 року).

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в двох наукових статтях.

Структура та обсяг дипломної роботи магістра. Роботу викладено на 87 сторінках, з яких 81 основного тексту, що містить 10 таблиць, 1 рисунок. Дипломна робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, практичних рекомендацій та зі списку 61 використаного літературного джерела.

ВИСНОВКИ

1. Результати аналізу змагальної діяльності юних футболістів свідчать про недостатньо високий рівень техніко-тактичної підготовленості юних футболістів 14-16-річного віку. Надійність виконання техніко-тактичних дій у підготовчому періоді складає 70-72%, у змагальному – 72-74%.

2. Були виявлені закономірності в організаційно-методичній роботі з підготовки резерву у футболі. Застосовані методи дослідження (анкетування і аналіз ігрової діяльності) показали, що наявність невідповідностей в організації начально-тренувального процесу гальмують ріст техніко-тактичної майстерності юних футболістів і виявляються в таких положеннях:

- невідповідність мети і завдань, які поставлені перед тренерським складом спортивних шкіл. Завдання, які існують в практиці, спрямовані на успішний виступ у змаганнях і є головними в роботі з юними футболістами, а це призводить до форсування підготовки;

- сучасні умови проведення змагань юних футболістів не відповідають можливостям учнів, що визначає низький зміст ігрової діяльності і не сприяє росту техніко-тактичної майстерності.

3. Встановлено, що у змагальному періоді юні футболісти виконують техніко-тактичних дій на 10-12% більше, ніж у підготовчому. Крім того, в змагальному періоді юні футболісти припускаються менше помилок при виконанні техніко-тактичних дій, ніж у підготовчому. У змагальному періоді зростає ігрова активність юних футболістів, збільшується кількість гольових моментів і ударів в площу воріт.

4. Було виявлено характерні риси техніко-тактичної діяльності юних футболістів:

- недостатня різносторонність техніко-тактичної підготовленості – 25,5%;

- ефективно завершення наступальних дій з метою досягнення результату у грі – 14,4%;

- гра на випередження з метою відбору м'яча – 11,8%;

- поєднання швидкого і позиційного варіантів наступальних дій – 9,5%.

5. Експериментально розроблена методика навчально-тренувальної роботи з юними футболістами значно покращила кількісні і якісні показники змагальної діяльності в підготовчий і змагальний періоди річного циклу тренування, дозволила оптимізувати навчально-тренувальний процес, сприяла всебічному розвитку юних футболістів.

6. Виявлено, що на II етапі експерименту показники техніко-тактичної майстерності у всіх трьох групах перевищували результати показані на I етапі педагогічного експерименту. В підготовчий період кількість виконаних техніко-тактичних дій збільшилась на 7-8 за гру. В змагальний період кількість техніко-тактичних дій збільшилась на 13-14 за гру; кількість помилок зменшилась на 11-12 за гру.

7. На другому етапі юні футболісти застосовували більше складних техніко-тактичних дій, у порівнянні з першим етапом. У підготовчому періоді юні футболісти застосовували більше довгих передач (на 4-5%), передач і прийомів м'яча головою (на 6-7%), ударів у площину воріт (на 8-10%), відборів м'яча (на 6-8%), дриблінгу (на 3-5%). У змагальному періоді юні спортсмени виконували більше дриблінгу (на 7-10%), ударів в площину воріт (на 12-14%), передач на довгу відстань (на 5-6%), відборів і перехоплень м'яча (на 8-10%).

8. Встановлено, що найбільше техніко-тактичних дій під час гри застосовують гравці півзахисту; в підготовчий період – 86-92 за гру, в змагальний період – 88-96 за гру. Нападники в підготовчий період виконують – 83-88 за гру, в змагальний період – 85-92 за гру. Захисники в підготовчий період – 80-85 за гру, за змагальний період – 83-90 за гру.

9. Юні футболісти в лінії захисту серед великої кількості техніко-тактичних дій найчастіше використовують відбір і перехоплення м'яча,

передачі на середню і довгу відстань, ведення м'яча. Гравці середньої лінії найчастіше застосовують дриблінг, середні і короткі передачі, удари в площину воріт, ведення м'яча. Для нападників характерним є використання ударів в площину воріт, дриблінгу, коротких передач, передач і прийомів м'яча головою.

10. Виявлено, що вправи, які використовуються у техніко-тактичних заняттях юних футболістів, за своєю структурою ідентичні до вправ, які застосовуються під час тренувань команд майстрів. Різниця полягає тільки в умовах виконання. Вправи, які пропонуються юним футболістам, менш варіативні і значно коротші, виконуються в умовах, далеких від ігрових, гравцям не надто часто пропонується виконання конкретних завдань.

11. У техніко-тактичних заняттях юних футболістів рідкісними є вправи, які спрямовані на вдосконалення "скритих" середніх та довгих передач м'яча різними способами. В індивідуальних та колективних вправах з виконанням завершального удару відсутні завдання та точність. Переважають вправи стереотипного характеру, без певного тактичного змісту, що зрозуміло, не сприяє підвищенню техніко-тактичної майстерності юних футболістів.

Тому, застосування даної методики, яка враховує всі ці помилки і оптимізує процес підготовки юних футболістів, дозволило на другому етапі дослідження отримати значно кращі кількісно-якісні показники техніко-тактичної майстерності юних футболістів, ніж на першому етапі.

12. Аналіз змагальної діяльності продемонстрував, що кількість техніко-тактичних дій в офіційних іграх у всіх трьох групах на II етапі незначно збільшується порівняно з I етапом. Проте якісні показники виконання юними футболістами окремих техніко-тактичних прийомів і ефективність проведення індивідуальних, групових і командних дій гравцями на другому етапі були значно вищими.

13. Застосування в тренувальних заняттях на II етапі експерименту спеціально розроблених методів і засобів тренування сприяло підвищенню

ефективності, різносторонності та результативності індивідуальних, групових і командних наступальних дій, якісному виконанню техніко-тактичних прийомів як в підготовчому, так і в змагальному періодах річного циклу навчально-тренувального процесу.

14. Результати проведеного педагогічного експерименту підтвердили, що продумане використання доцільних методів і засобів тренування з врахуванням особливостей змагальної діяльності в практиці підготовки юнацьких команд позитивно впливає на підвищення техніко-тактичної майстерності та результативності індивідуальних, групових і командних наступальних дій, дозволяє оптимізувати процес управління системою підготовки юних футболістів.

15. Запропонована методика сприяє підвищенню техніко-тактичної майстерності, зумовлює покращення основних показників техніко-тактичної діяльності юних футболістів і прямо впливає на спортивний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрєєв Є. Урок футболу. 11 клас. Фізичне виховання в школах України. 2011. № 9. С. 13–15.
2. Арєф'єв В. Г., Єдинак Г. А. Фізична культура в школі (молодому спеціалісту): навчальний посібник для студентів навчальних закладів II–IV рівнів акредитації. Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2011. 384 с.
3. Ачкасов М. І. Урок футболу. 6-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2013. № 5. С. 7–10.
4. Бабайлова Г. В. Урок футболу. 8-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2014. № 9. С. 10–13.
5. Барабаш С. К. Урок футболу. 6-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2011. № 6. С. 9–10.
6. Білий Т. В. Футбол інвалідів : метод. посіб. [За заг. ред. В. В. Строкатова та Ю. А. Бріскіна]. Львів : Край, 2006. 70 с.
7. Боляк А. А. Модельні характеристики фізичної і технічної підготовленості спортсменів спортивної аеробіки на етапі попередньої базової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». Харків, 2007. 35 с.
8. Бондарев Д. В. Фізичне вдосконалення студентів технічних вищих навчальних закладів засобами футболу : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.02 "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення". Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2009. 20 с.
9. Василькова О. І. Урок футболу (6 клас). Фізичне виховання в школах України. 2012. № 9. С. 9–10.
10. Васильчук А. Г. Технологія навчання футболу школярів у системі фізичного виховання загальноосвітніх шкіл : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту : [спец.] 24.00.03 "Фізична культура, фізичне виховання

різних груп населення" . ЛДУФК. Львів, 2017. 19 с.

11. Васильчук А. Г. Гуртки з футболу в школі : навч. посіб. Чернівці : Технодрук, 2019. 232 с.

12. Васьков Ю. В., Пашков І. М. Уроки футболу в загальноосвітній школі. Харків : Торсінг, 2013. 224 с.

13. Велієва Л. І. Урок фізичної культури з елементами футболу для учнів 7 класу. Фізичне виховання в школі. 2011. № 5. С. 5–6.

14. Віхров К. Л. Футбол у школі : навчально-методичний посібник. Київ : Комбі ЛТД, 2004. 255 с.

15. Войцеховський В. В. Урок фізичної культури з елементами футболу для учнів 10 класу. Фізичне виховання в рідній школі. 2016. № 3(104). С. 22–25.

16. Гапич В. М. Урок футболу. 10-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2016. № 4. С. 9–11.

17. Глібова Н. М. Урок футболу. 4-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2011. № 6. С. 6–8.

18. Денисюк М. М. Урок фізичної культури з елементами футболу, 10 клас. Фізичне виховання в рідній школі. 2017. № 4(110). С. 22–25.

19. Волков Л. В. Теорія і методика дитячо-юнацького спорту. Київ: Олімпійська література, 2012. 294 с.

20. Дублінський А. Спортивний відбір на початкових етапах процесу підготовки юних футболістів [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://pfl.ua/articles/?art=1278483963>.

21. Зінченко О. О., Васильчук А. Г. Уроки з футболу в школі : навчальний посібник. Київ ; Чернівці : [б. в.], 2002. 213 с.

22. Карпа І. Я. Форми проведення тренувальних занять у навчально-тренувальному процесі кваліфікованих футболістів. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2018. Вип. 5. С. 215–221.

23. Карпа І. Я. Структура техніко-тактичних дій кваліфікованих футболістів на етапі підготовки до високих досягнень. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. Зб. наук. праць. Вінниця, 2011. Вип. 13. С. 168–176.

24. Карпа І. Я. Структура фізичної підготовленості кваліфікованих футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 9. С. 53–56.

25. Карпа І., Лапичак І., Когут Т. Характеристика основних напрямків техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих футболістів у відповідності до сучасних умов розвитку футболу. Вісник Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів, 2014. Вип. 118 (4). С. 65–69.

26. Ковальчук В. І. Розвиток вищої освіти відповідно до тенденцій і вимог ринку праці. Розвиток сучасної освіти: теорія, практика, інновації. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 лютого 2016 року. Київ: В-во «Міленіум», 2016. С. 22-24.

27. Кожанова О. С. Сумісність спортсменок при відборі в команди з групових вправ художньої гімнастики з урахуванням їх технічної та спеціальної фізичної підготовленості. Педагогіка психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2013. № 2. С. 34-37.

28. Колобич О., Хоркавий Б., Фалес Й. Особливості техніко-тактичної підготовки юних футболістів на полях зменшених розмірів. Актуальні проблеми здоров'язберігаючих технологій у навчальних закладах : матеріали III Міжнар. наук.-пр. конф. Чернівці, 2014. С. 460–464.

29. Костюкевич В. М. Теоретичні та методичні засади моделювання тренувального процесу спортсменів ігрових видів спорту: дис. ... доктора наук з фіз. вих. та спорту: 24.00.01. Вінниця, 2011. 637 с.

30. Костюкевич В. М. Управління тренувальним процесом футболістів в річному циклі підготовки : монографія. Вінниця : Планер, 2016. 683 с. ISBN 966-22-22.

31. Коробейніков Георгій, Приступа Євген, Коробейнікова Леся, Бріскін Юрій. Оцінювання психо-фізіологічних станів у спорті. Львів : ЛДУФК, 2013. 311 с. ISBN 978-966-2328-59-2.
32. Лемешко О. Й. Інтегрований урок футболу та історії. 7 клас. Фізичне виховання в школах України. 2011. № 5. С. 12–14.
33. Лемешко О. Й. Урок футболу. 7-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2011. № 6. С. 11–13.
34. Лисенко В. О. Урок футболу. 7-й клас. Фізичне виховання в школах України. 2017. № 8(104). С. 13–15.
35. Лисенко М. Ю. Урок футболу (5 клас). Фізичне виховання в школах України. 2012. № 9. С. 6–8.
36. Лісенчук Г. Структура фізичної підготовленості футболістів. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 3. С. 21-23.
37. Лісенчук Г. А. Управління підготовкою футболістів. К.: Олімпійська література, 2013. 272 с.
38. Малофеев І. Урок фізичної культури з елементами футболу для учнів 9 класу. Фізичне виховання в школі. 2011. № 2. С. 7–9.
39. Матюшко О. Л. Урок футболу. 8 клас. Фізичне виховання в рідній школі. 2016. № 5(106). С. 17–22.
40. Михно Л. Урок фізичної культури з елементами футболу для учнів 7 класу. Фізичне виховання в школі. 2011. № 1. С. 21–23.
41. Мороз В. Ф. Урок фізичної культури з елементами футболу (7 клас). Фізичне виховання в рідній школі. 2016. № 2(103). С. 32–35.
42. Нестерова Т. В., Українець А. В. Методи психофізіологічного тестування при відборі спортсменок у команди для участі у змаганнях з художньої гімнастики. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Зб. наук. праць [за редакцією проф. Єрмакова С. С.]. Харків: ХДАДМ (ХХІІІ), 2005. № 17. С. 73-80.
43. Ніколаєнко В.В., Балан Б.А. Практичні аспекти вдосконалення тренувальної діяльності та системи проведення змагань на етапі підготовки

до вищих досягнень у футболі. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2013. № 2. С. 23–27.

44. Ніколаєнко В.В. Шляхи вдосконалення організації змагань у дитячо-юнацькому футболі. Молодіжний науковий вісник (фізичне виховання і спорт). Східноєвроп. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Луцьк. 2013. Вип. 12. С. 76–85.

45. Платонов В. Н. Система підготовки спортсменів в олімпійському спорті : посібник тренера вищої кваліфікації. Київ : Олімпійська література, 2014. 808 с.

46. Платонов В. Теорія періодизації спортивного тренування та її практичні додатки. Київ : Олімпійська література. 2013. 624 с.

47. Приступа Є., Слімаковський О., Лук'янченко М. Українські народні рухливі ігри, розваги та забави: методологія, теорія і практика. Дрогобич : Вимір, 1999. 449 с.

48. Ріпак І. Футбол: навчальний посібник. Львів: Ліга-Прес, 2010. 224 с.

49. Романенко А. М., Джус О. Н., Догадін М. Є. Книга тренера з футболу. Вид. 2-е, перероб., доп. Київ : Здоров'я, 2018. 252 с.

50. Романенко В. В. Модельні характеристики технічної і фізичної підготовленості таеквондистів на етапі початкової підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.01 «Олімпійський і професійний спорт». Харків, 2010. 36 с.

51. Соломонко В. В., Лісенчук Г. А., Соломонко О. В. Футбол : підручник. Київ : Олімпійська література, 2015. 296 с.

52. Соломонко В. В., Фалес Й. Г., Хоркавий Б. В. Футбол : навч.-метод. посіб. для тренерів і гравців дитячо-юнацького та аматорського футболу. Львів : [б. в.], 2017. 134 с.

53. Сергієнко Л. П. Тестування рухових здібностей школярів. Київ: Олімпійська література, 2001.

54. Теорія і методика фізичного виховання: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту]: у 2 т. За ред. Т. Ю. Круцевич. Київ: Олімпійська література, 2008. Т. 1. 391 с.

55. Теорія і методика фізичного виховання: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту]: у 2 т. За ред. Т. Ю. Круцевич. Київ: Олімпійська література, 2008. Т. 2. 366 с.

56. Фалес Й. Г., Огерчук О. Ф., Колобич О. В., Дулібський А. В. Ігри та ігрові вправи техніко-тактичного характеру в підготовці футболістів : методичний посібник. Львів : [б. в.], 1998. 111 с.

57. Франков А. В. Футбол. Харків : Фактор, 2009. 192 с.

58. Швай О., Козарецький В., Ройко Т. Організація відбору та планування роботи зі студентами академічних груп, які спеціалізуються з волейболу. Київ: Олімпійський і професійний спорт, 2008. 69 с.

59. Щепотіна Н. Ю. Модельні характеристики змагальної діяльності волейболісток різної кваліфікації. Педагогіка психологія та бєдико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2015. № 2. С. 80–85.

60. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту]: у 2 ч. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. Ч. 1. 272 с.

61. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів: [підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту]: у 2 ч. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. Ч. 2. 248 с.